

Υποστήριξη της ΓΓΕΤ από εξειδικευμένο Τεχνικό Σύμβουλο κατά την κατάρτιση ενιαίου κειμένου Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης Έρευνας και Καινοτομίας της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2021 – 2027

Συνεισφορά στη διαμόρφωση του κειμένου βάσης του τομέα της αγροδιατροφής

12 Ιουνίου 2020

Το συγκεκριμένο ενδιάμεσο παραδοτέο αποτελεί συνεισφορά στη διαμόρφωση του κειμένου βάσης του τομέα της αγροδιατροφής.

ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
Λ. Ριανκούρ 64, GR-115 23 Αθήνα
Τηλ. +30 210 6905000
Fax. +30 210 6981885
E-mail: planet@planet.gr

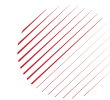
Intentionally Left Blank

Περιεχόμενα

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	3
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	4
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	5
1. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗΣ.....	7
2. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ.....	11
2.1. Βασικά μεγέθη και αλυσίδες αξίας	11
3. Ε&Α ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	15
3.1. Επιδόσεις κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο.....	15
3.2. Περιφερειακή διάσταση της Ε&Α στην Αγροδιατροφή	18
3.3. Ερευνητικά ινστιτούτα και φορείς	19
4. ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ SWOT ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗΣ\.....	21
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	26

Κατάλογος διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1.1 Ειδικοί στόχοι της ΚΓΠ και προτεραιότητες της ΚΑΠ τη νέα προγραμματική περίοδο 2021-2027.....	9
Διάγραμμα 2.1 Αλυσίδα αξίας από την αγροτική παραγωγή έως την κατανάλωση.....	11
Διάγραμμα 2.2 Εμπλεκόμενοι στην αλυσίδα αξίας της αγροδιατροφής.....	12
Διάγραμμα 3.1 Θεματική ανάλυση της κοινοτικής συνδρομής που έλαβε η Ελλάδα στον άξονα «Κοινωνικές Προκλήσεις», του προγράμματος «Ορίζοντας 2020» (2014 - 2019).....	15
Διάγραμμα 3.2 Ποσοστό (%) δημόσιας δαπάνης υποβληθέντων προτάσεων, θετικά αξιολογηθείσων προτάσεων και ενταγμένων έργων του τομέα στο σύνολο των τομέων ανά πρόγραμμα της ΓΓΕΤ και συνολικά (Άνω δεξιά: Δημόσια δαπάνη αξιολογηθείσων προτάσεων του τομέα ανά πρόγραμμα) (31.12.2019).....	16
Διάγραμμα 3.3 Επενδυτική προτεραιότητα 1b - Δημόσια δαπάνη των υποβληθεισών προτάσεων και θετικά αξιολογηθείσων προτάσεων για τον τομέα της Αγροδιατροφής (31.12.2019).....	19

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 3.1 Υποβολές, θετικά αξιολογηθείσες προτάσεις και εντάξεις στο «Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ» (Α' και Β' κύκλος) στον τομέα «Αγροδιατροφή» (31.12.2019).....	16
--	----

Συντομογραφίες

AI	Artificial Intelligence
BDA	Big Data Analytics
BERD	Business Enterprise Research and Development expenditure
ΓΓΕΤ	Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας
ΓΣΕΒΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας
CEF	Connecting Europe Facility
CIS	Community Innovation Survey
ΔΕΔ-Μ	Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών
ΕΑΑ	Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών
EIS	European Innovation Scoreboard
EKT	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛΚΕΘΕ	Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών
E&A	Έρευνα και Ανάπτυξη
ΕΟΚΕ	Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
ΕΠΑΛ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας
ΕΣΔ	Εθνική Στρατηγική Δασών
ΕΣΔΑ	Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων
ΕΣΕΚ	Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα
ΕΣΚ	Εθνικό Σύστημα Καινοτομίας
E&T	Επιστήμη και Τεχνολογία
ΕΤΑΚ	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ESG	Environmental, Social and Governance
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΙΜΕ	Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΙΠΑ	Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης
ΙοΤ	Internet of Things
GVC	Global Value Chain
ΚΑΠ	Κοινή Αλιευτική Πολιτική
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
ΚΥΣΟΙΠ	Κυβερνητικό Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής
MME	Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics
ΞΑΕ	Ξένες Άμεσες Επενδύσεις
OBI	Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OHE	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑΑ	Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
RIS	Regional Innovation Scoreboard
RIS3	Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation
ΣΒΑ	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΣΕΕ	Συμφωνίες Ελεύθερου Εμπορίου
ΣΕΤΕ	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
STEM	Science, technology, engineering, and math
ΤΣ	Ταμείο Συνοχής
ΤFEU	Treaty on the Functioning of the European Union
TEN-T	Trans-European Transport Network
FET	Future and Emerging Technologies

1. Διεθνείς και ευρωπαϊκές τάσεις στον τομέα της αγροδιατροφής

Η **Ατζέντα 2030** του ΟΗΕ για την αειφόρο ανάπτυξη και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), που έχει θέσει, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές για τον πρωτογενή τομέα και τα τρόφιμα. Από τον τερματισμό της φτώχειας και της πείνας έως την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και τη διατήρηση των φυσικών πόρων, ο πρωτογενής τομέας και ο επισιτισμός βρίσκονται στο επίκεντρο της προβληματικής. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) έχει προβεί στη συσχέτιση των ΣΒΑ του ΟΗΕ με τις πολιτικές και τις δράσεις που αναλαμβάνει στη γεωργία και τον επισιτισμό¹. Αντίστοιχες πολιτικές και μέτρα λαμβάνονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης².

Οι επιμέρους παράμετροι που καθορίζουν τις εξελίξεις στον αγροδιατροφικό τομέα είναι οι ακόλουθοι:

- **Διασφάλιση της αύξησης της παραγωγής.** Η Παγκόσμια Τράπεζα εκτιμά ότι το 2050 ο παγκόσμιος πληθυσμός θα ανέλθει σε 9,7 δισεκατομμύρια (World Bank, 2020). Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας (FAO), έως το 2050 ο τομέας των γεωργικών τροφίμων θα πρέπει να παράγει 50% περισσότερα τρόφιμα και ζωοτροφές για να καλύψει την αυξημένη ζήτηση. Παράλληλα, ενισχύονται οι τάσεις αστικοποίησης του παγκόσμιου πληθυσμού και βελτιώνονται τα εισοδήματα σε χώρες και περιοχές του κόσμου, όπως η Κίνα, η Ινδία και η Υποσαχάρια Αφρική, γεγονός που σημαίνει ότι θα αυξηθεί η μέση ημερήσια κατανάλωση θερμίδων.
- **Βελτίωση της διατροφής.** Οι κίνδυνοι που σχετίζονται με την κακή διατροφή είναι η κύρια αιτία θανάτου παγκοσμίως. Εκατομμύρια άνθρωποι είτε δεν τρώνε αρκετά ή τρώνε λάθος τύπου τροφές, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε ασθένειες και κρίσεις υγείας. Η κοινωνία δεν εκτιμά ακόμη επαρκώς την ποιότητα των τροφίμων και δεν ανταποκρίνεται σε θέματα υγείας και περιβάλλοντος που σχετίζονται με τα τρόφιμα. Αντιθέτως, η επιλογή φαγητού εξαρτάται πρωτίστως από την τιμή, τη γεύση και την ευκολία. Όμως, εδώ και κάποια χρόνια παρατηρείται μία τάση αναγνώρισης ότι η διατροφή διαδραματίζει αναπόσπαστο ρόλο στην υγεία, το περιβάλλον, τον πολιτισμό και την κοινωνική συνοχή. Η διασύνδεση των βιομηχανιών τροφίμων και της υγείας έχει αναπτυχθεί σημαντικά και έχουν προκύψει νέοι βιομηχανικοί τομείς, συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών συντήρησης και παρασκευής, των θρεπτικών συστατικών και των εξατομικευμένων τροφίμων. Εκτιμάται, δε, ότι η πανδημία του COVID-19 θα συμβάλλει στη μεταστροφή του ενδιαφέροντος σε θέματα υγείας και ως εκ τούτου, σε θέματα σωστής διατροφής.
- **Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής και προσαρμογή σε αυτήν.** Η γεωργία, η δασοκομία και η αλλαγή των χρήσεων γης ευθύνονται για το 25% των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου. Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί μέρος της λύσης για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. Παράλληλα, η κλιματική αλλαγή επηρεάζει τη γεωργική παραγωγικότητα, την παραγωγή τροφίμων και τους φυσικούς πόρους, με επιπτώσεις στις αγροτικές συνθήκες διαβίωσης και τις αλυσίδες εφοδιασμού. Οι χώρες που δεν θα μπορέσουν να μετεξελιζούν την αγροτική τους παραγωγή και να υιοθετήσουν ένα πιο αειφορικό μοντέλο θα πληγούν περισσότερο από την κλιματική αλλαγή, ενώ ενδέχεται στο μέλλον να αντιμετωπίζουν διαρκώς αυξανόμενους περιορισμούς και δασμούς.
- **Αντιμετώπιση της εξάντλησης των φυσικών πόρων.** Η εντατική χρήση των φυσικών πόρων από τον πρωτογενή τομέα δημιουργεί προβλήματα στο περιβάλλον και υποθηκεύει την αειφόρο ανάπτυξη. Η γεωργία ευθύνεται για το 70% της κατανάλωσης νερού, ενώ η παραγωγή γεωργικών προϊόντων συμβάλει στην αποδάσωση, τη διάβρωση των εδαφών και την αύξηση της χρήσης λιπασμάτων και τοξικών ουσιών.
- **Μείωση της σπατάλης τροφίμων (food waste).** Σήμερα, το ένα τρίτο των τροφίμων που παράγονται παγκοσμίως δεν καταναλώνεται. Την ίδια ώρα, η Παγκόσμια Τράπεζα διαπιστώνει ότι ο απόλυτος αριθμός πεινασμένων και υποσιτισμένων ατόμων αυξήθηκε σε πάνω από 820 εκ. το 2018 (World Bank,

¹ Βλ., <http://www.fao.org/sustainable-development-goals/en/>.

² Βλ., https://ec.europa.eu/knowledge4policy/publication/food-agriculture-driving-action-across-2030-agenda-sustainable-development_en.

2020). Η μείωση των τεράστιων ποσοτήτων τροφίμων που δεν καταναλώνονται είναι ένας τρόπος ενίσχυσης της παγκόσμιας επισιτιστικής ασφάλειας και μείωσης, παράλληλα, του περιβαλλοντικού αποτυπώματός της παραγωγής και της διάθεσής τους.

- **Επιστημονικές εξελίξεις και σύζευξη τεχνολογιών και τομέων.** Οι επιστημονικές εξελίξεις, σε κλάδους όπως η πληροφορική, η βιοτεχνολογία, η γονιδιωματική, μπορούν να αυξήσουν την παραγωγή του παγκόσμιου αγροδιατροφικού τομέα έως και 30%, βελτιώνοντας, παράλληλα, τις περιβαλλοντικές συνθήκες και δημιουργώντας νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες (VVA, 05.11.2019). Οι εξελίξεις εστιάζουν στην αύξηση της παραγωγικότητας, την ενεργειακή απόδοση, τη μείωση / επαναχρησιμοποίηση αποβλήτων τροφίμων και συσκευασιών, τη μείωση του κόστους και τη βελτιστοποίηση της παραγωγής, μεταφοράς και συντήρησης για την παράταση της διάρκειας ζωής των προϊόντων αγροδιατροφής, στην παραγωγή λειτουργικών τροφίμων με ιατρικά χαρακτηριστικά [π.χ. υπερτροφές (superfoods), Food 4.0, τρόφιμα Beyond Meat], κ.λπ.
- **Αύξηση των περιορισμών στις ελεύθερες διεθνείς συναλλαγές προϊόντων και υπηρεσιών.** Μέχρι στιγμής η εμπορική διαμάχη των ΗΠΑ αρχικά με την Κίνα και ακολούθως με την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει οδηγήσει σε επιβράδυνση της ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου. Η μεσο-μακροπρόθεσμη επίπτωση στο διεθνές εμπόριο και ιδίως στα προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα εξαρτάται από ορισμένους αστάθμητους παράγοντες και θα διαφανεί τα επόμενα χρόνια.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο τομέας της γεωργίας βρίσκεται στο σταυροδρόμι των προκλήσεων που σκοπεύει να αντιμετωπίσει η **Πράσινη Νέα Συμφωνία** (Green New Deal - GND) και στο επίκεντρο του οικολογικού μετασχηματισμού των κοινωνιών μας. Στο πλαίσιο αυτό, ο τρόπος παραγωγής, εμπορίου, κατανάλωσης και απόρριψης τροφίμων και άλλων γεωργικών προϊόντων θα πρέπει να μετασχηματιστεί, λόγω της σύνδεσής του με την κλιματική αλλαγή, την πείνα και τη φτώχεια, την απώλεια της βιοποικιλότητας, την καταστροφή των δασών, τη σπατάλη νερού και την ασφάλεια των τροφίμων. Σημειώνεται ότι, αρκετοί από τους τομείς ενδιαφέροντος³, εμφανίζουν άμεση συνάφεια με την αγροδιατροφή, όπως, π.χ. οι τομείς «**Από το αγρόκτημα στο πιάτο**» και «**Βιώσιμη αγροδιατροφή**». Ήδη, στον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2021-2027, το 40% του προϋπολογισμού της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής και το 30% του Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας οφείλουν να συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων για το κλίμα. Η άποψη που επικρατεί είναι ότι σταδιακά τα ποσά που σχετίζονται με το περιβάλλον θα αυξάνονται, **καθιστώντας την παροχή επαρκούς και ασφαλούς τροφής με οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμο τρόπο ως την επόμενη μεγάλη πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Ένωση**, μετά τη μετάβαση στην καθαρή ενέργεια.

Η **Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ)** της επόμενης προγραμματικής περιόδου 2021-2027 στοχεύει σε μια έξυπνη και ανθεκτική γεωργία, την ενίσχυση της μέριμνας για το περιβάλλον και το κλίμα και την ενίσχυση του κοινωνικοοικονομικού ιστού των αγροτικών περιοχών. Η στόχευση της νέας ΚΓΠ εκφράζεται μέσα από την επίτευξη εννέα ειδικών στόχων που αφορούν τόσο στον Πυλώνα Ι (άμεσες ενισχύσεις, τομεακές παρεμβάσεις ανά τομείς γεωργικών προϊόντων) όσο και τον Πυλώνα ΙΙ (αγροτική ανάπτυξη). Η **Κοινή Αλιευτική Πολιτική (ΚΑΠ)** στοχεύει, μέσα από την επίτευξη τεσσάρων προτεραιοτήτων, στη βιώσιμη εκμετάλλευση και διατήρηση των θαλάσσιων βιολογικών πόρων, την επισιτιστική ασφάλεια μέσω της προσφοράς θαλασσιών προϊόντων, την ανάπτυξη μιας βιώσιμης γαλάζιας οικονομίας και τις υγιείς, ασφαλείς, προστατευόμενες, καθαρές θάλασσες και ωκεανούς που υπόκεινται σε βιώσιμη διαχείριση.

³ Βλ., https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_el#-.

Ειδικοί στόχοι της ΚΓΠ

- Προσέλκυση νέων γεωργών και διευκόλυνση της επιχειρηματικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές.
- Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της αποτελεσματικής διαχείρισης φυσικών πόρων (νερό, έδαφος, αέρας).
- Προώθηση της απασχόλησης, της ανάπτυξης, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της βιοοικονομίας και της βιώσιμης δασοκομίας.
- Βελτίωση της ανταπόκρισης της γεωργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις απαιτήσεις της κοινωνίας όσον αφορά στα τρόφιμα και την υγεία, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης για ασφαλή, θρεπτικά και βιώσιμα τρόφιμα, της διαχείρισης, για την επίλυση του ζητήματος των απορριμμάτων τροφίμων, καθώς και για την καλή μεταχείριση των ζώων.
- Βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας.
- Υποστήριξη των βιώσιμων γεωργικών εισοδημάτων και της ανθεκτικότητας σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη στήριξη της επισιτιστικής ασφάλειας.
- Ενίσχυση του προσανατολισμού προς την αγορά και αύξηση της ανταγωνιστικότητας, συμπεριλαμβανομένης της μεγαλύτερης εστίασης στην E&A και την ψηφιοποίηση.
- Συμβολή στην προστασία της βιοποικιλότητας, την ενίσχυση των υπηρεσιών οικοσυστήματος και τη διατήρηση των οικοτόπων και τοπίων.
- Συμβολή στο μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή σε αυτήν, καθώς και συμβολή στην παραγωγή βιώσιμων μορφών ενέργειας.

Προτεραιότητες της ΚΑΠ

- Προώθηση της βιώσιμης αλιείας και της διατήρησης των θαλάσσιων βιολογικών πόρων.
- Συμβολή στην επισιτιστική ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω της ανταγωνιστικής και βιώσιμης υδατοκαλλιέργειας και των ανταγωνιστικών και βιώσιμων αγορών.
- Ενίσχυση της διεθνούς διακυβέρνησης των ωκεανών και καθιέρωση ασφαλών, προστατευόμενων, καθαρών θαλασσών και ωκεανών που υπόκεινται σε βιώσιμη διαχείριση.
- Ενίσχυση της ανάπτυξης μιας βιώσιμης γαλάζιας οικονομίας και προώθηση ευημερυσών παράκτιων κοινοτήτων.

Διάγραμμα 1.1 Ειδικοί στόχοι της ΚΓΠ και προτεραιότητες της ΚΑΠ τη νέα προγραμματική περίοδο 2021-2027.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει ενεργά την έρευνα και την καινοτομία στον κλάδο της αγροδιατροφής. Κατά την περίοδο 2014 – 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διέθεσε μέσω του προγράμματος «**Ορίζοντας 2020**» σχεδόν 80 δισ. ευρώ για την έρευνα και την καινοτομία. Περίπου 3.851 δισ. ευρώ⁴ (≈ 4,8%) προορίζονταν για την

⁴ Βλ., https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_EL_KI0213413ELN.pdf.

Θεματική Ενότητα «Επισιτιστική ασφάλεια, βιώσιμη γεωργία και δασοπονία, θαλάσσια/ναυτιλιακή/ενδοχώρια έρευνα για τα ύδατα και τη βιοοικονομία».

Ο προϋπολογισμός του «**Ορίζοντας Ευρώπη**», για την έρευνα και την καινοτομία το 2021-2027, ανέρχεται σε 94 δισ. ευρώ, τα οποία θα διανεμηθούν και αυτά με τη μορφή χρηματοδότησης. Ο δεύτερος πυλώνας «Παγκόσμιες προκλήσεις και ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας» περιλαμβάνει \approx 10 δισ. ευρώ για την κατηγορία «Τρόφιμα και Φυσικοί Πόροι». Το ποσό αυτό ενδέχεται να αυξηθεί περαιτέρω, λόγω της πρόσφατης πανδημίας του COVID-19.

Τέλος, αναφορά θα πρέπει να γίνει στο επενδυτικό ταμείο «**InvestEU**»⁵, ένα νέο, πλήρως ενοποιημένο επενδυτικό ταμείο, που αποτελεί μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων (Σχέδιο Γιούνκερ) για την κινητοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων σε όλη την Ευρώπη. Οι κύριοι εταίροι του ταμείου είναι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και οι εθνικές αναπτυξιακές τράπεζες που θα συμβάλλουν στην υλοποίηση. Με τη συνεισφορά 15,2 δισ. ευρώ από τον προϋπολογισμό της ΕΕ, το «InvestEU» αναμένεται να κινητοποιήσει πάνω από 650 δισ. ευρώ πρόσθετων επενδύσεων σε όλη την Ευρώπη. Στους βασικούς πυλώνες του περιλαμβάνονται η ΕΤΑΚ, η ΜΜΕ, αλλά και η επένδυση σε δεξιότητες.

⁵ Βλ., https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan/whats-next-investeu-programme-2021-2027_en.

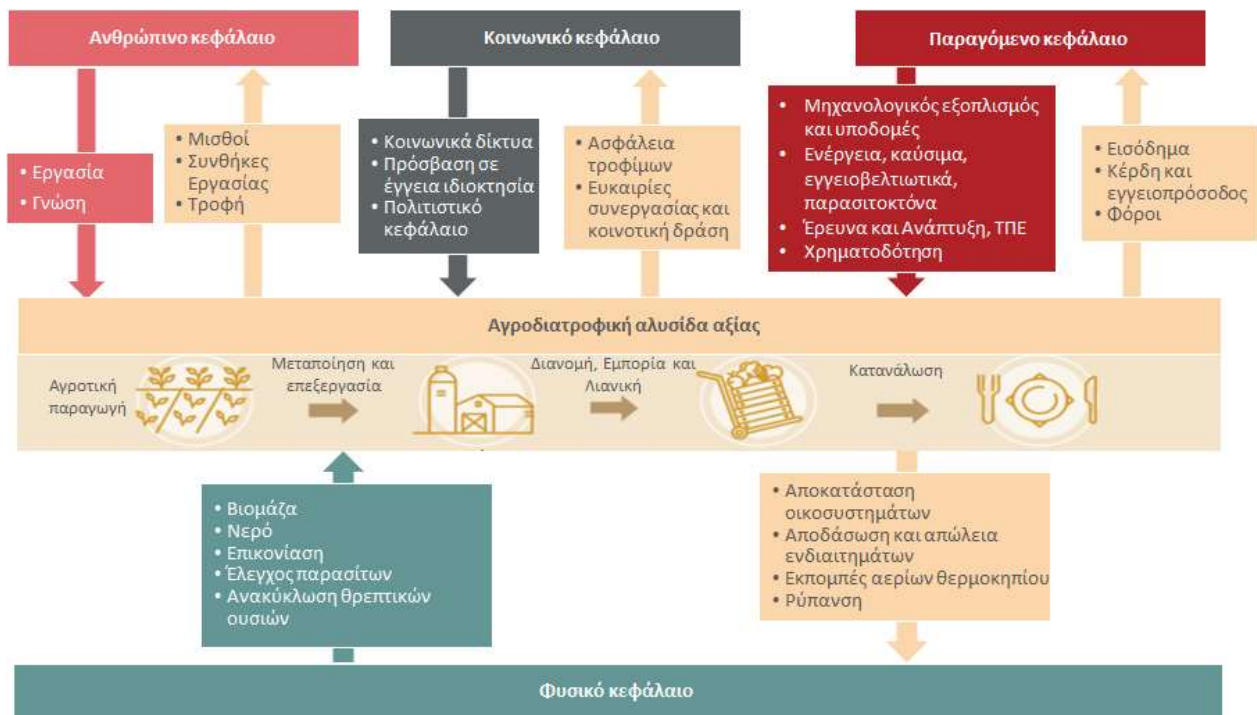

2. Διάρθρωση του τομέα σε επίπεδο χώρας

Η σπουδαιότητα του Αγροδιατροφικό τομέα για τη χώρα μας ήταν ανέκαθεν μεγάλη, αφού η γεωργία απασχολούσε μεγάλο ποσοστό του εργατικού δυναμικού, εξασφαλίζοντας την κοινωνική και την περιφερειακή συνοχή. Άλλωστε, η Ελλάδα διαθέτει κλιματικές και εδαφολογικές συνθήκες που ευνοούν την ανάπτυξη πλούσιας χλωρίδας και πανίδας. Μετά από την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η ελληνική γεωργία εκσυγχρονίστηκε, με αποτέλεσμα σήμερα να αξιοποιούνται ευρέως σύγχρονες καλλιεργητικές και μεταποιητικές τεχνικές. Υπό το πρίσμα των δυνατοτήτων της χώρας, αλλά και των εξελίξεων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο αγροδιατροφικός τομέας δύναται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στον μετασχηματισμό της ελληνικής οικονομίας.

2.1. Βασικά μεγέθη και αλυσίδες αξίας

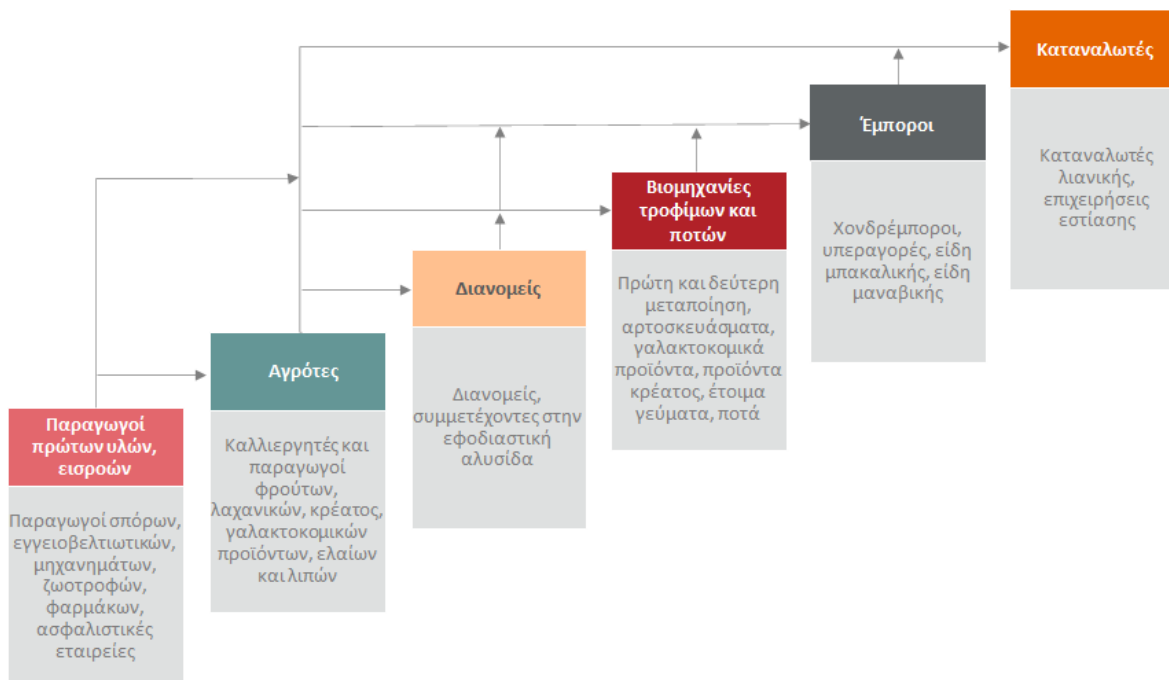
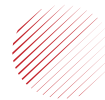
Η αγροδιατροφική αλυσίδα αξίας είναι πολύπλοκη και άπτεται πολλών άλλων αλυσίδων αξίας. Το ακόλουθο διάγραμμα παρουσιάζει την αλυσίδα αξίας από την αγροτική παραγωγή έως την κατανάλωση, μέσω της μεταποίησης και επεξεργασίας και της διανομής, εμπορίας και λιανικής, δείχνοντας, ταυτόχρονα, τις πολυάριθμες εξαρτήσεις που υπάρχουν.

Διάγραμμα 2.1 Αλυσίδα αξίας από την αγροτική παραγωγή έως την κατανάλωση.

Πηγή: Hussain and Vause, 2018 και ίδια επεξεργασία.

Στην αλυσίδα αξίας τροφίμων και ποτών υπάρχουν πολλοί εμπλεκόμενοι (παραγωγοί πρώτων υλών, γεωργοί, βιομηχανίες τροφίμων και ποτών, διανομείς έμποροι, κ.λπ.) και πολλές διασυνδέσεις μεταξύ τους μέχρι τα τρόφιμα και τα ποτά να καταλήξουν στην κατανάλωση. Το διάγραμμα που ακολουθεί επιχειρεί να καταγράψει τους βασικούς εμπλεκόμενους.

Διάγραμμα 2.2 Εμπλεκόμενοι στην αλυσίδα αξίας της αγροδιατροφής.

Πηγή: IOBE, 2018c.

Η σύνθεση και η πολυπλοκότητα της αγροδιατροφικής αλυσίδας συνεπάγεται την ανάγκη αξιοποίησης πολλών διαφορετικών πηγών (ΣΕΒΤ⁶, ΕΛΣΤΑΤ, IOBE⁷ και Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁸) για τη χαρτογράφηση του τομέα. Τα βασικά χαρακτηριστικά του τομέα είναι τα ακόλουθα:

- Η γεωργική παραγωγή, η κτηνοτροφία και η μεταποίηση τροφίμων έχουν **σημαντική συμβολή στο ΑΕΠ της χώρας** (αθροιστικά περίπου 7%). Η αγροτική παραγωγή και η κτηνοτροφία συμβάλλουν στη δημιουργία **ΑΕΠ** ≈5,3 δισ. ευρώ, ενώ η μεταποίηση τροφίμων δημιουργεί **ΑΕΠ** ≈5,6 δισ. ευρώ. Τα ποσοστά αυτά είναι ιδιαίτερα υψηλά σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ-27. Αντίστοιχα, τα **ποσοστά απασχόλησης** στον αγροτικό τομέα είναι υψηλότερα του ευρωπαϊκού μέσου όρου (περίπου 12% έναντι 5%). Όμως, τόσο τα εισοδήματα, όσο και το ποσοστό απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές της χώρας υπολείπονται των αντίστοιχων ευρωπαϊκών.
- Οι αγροτικές περιοχές **επλήγησαν λιγότερο από την κρίση**, σε σχέση με τα αστικά κέντρα. Οι γεωργικές δραστηριότητες και η πολυδραστηριότητα παρείχαν εναλλακτικές στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών. Σε ορισμένο βαθμό, η ύφεση συνοδεύτηκε από την επιστροφή πληθυσμού με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο στην ύπαιθρο και την αγροτική παραγωγή. Όμως, η τάση αυτή δεν ήταν ικανή να αντιστρέψει τα **δυσμενή δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά** της υπαίθρου (γήρανση πληθυσμού, χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, κ.ο.κ.).
- Ο αγροτικός κλάδος κυριαρχείται από τον **μεγάλο αριθμό οικογενειακών εκμεταλλεύσεων μικρής κλίμακας**. Η έλλειψη συλλογικού πνεύματος και κοινών δράσεων παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων (εν αντιθέσει με άλλες μεσογειακές χώρες, όπως η Ιταλία και η Ισπανία) συμβάλλει στη διαίωνηση του προβλήματος της μικροϊδιοκτησίας. Η σταδιακή αύξηση των εκτάσεων και η μείωση των

⁶ Στοιχεία ΣΕΒΤ, https://www.sevt.gr/userfiles/files/EK_GA_2019.pdf.

⁷ IOBE. (2018a). *Περιοδική Έκθεση για την Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών, Facts and Figures*. Ανάκτηση από http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=177.

⁸ Agriculture, forestry and fishery statistics — 2019 edition, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10317767/KS-FK-19-001-EN-N.pdf/742d3fd2-961e-68c1-47d0-11cf30b11489>.

εκμεταλλεύσεων⁹, που παρατηρείται σε ορισμένες καλλιέργειες, δεν αρκεί για να αλλάξει η κλίμακα των εκμεταλλεύσεων. Ομοίως, παρά την ύπαρξη ορισμένων μεγάλων επιχειρήσεων και «brand names»¹⁰, ο κλάδος της μεταποίησης τροφίμων και ποτών θεωρείται και αυτός **κατακερματισμένος**, με τις περισσότερες επιχειρήσεις να έχουν προσωπικό κάτω των δέκα ατόμων και συχνά οικογενειακή νοοτροπία. Το γεγονός αυτό αποτελεί **τροχοπέδη για την εισαγωγή καινοτομιών**¹¹, αλλά και τη βελτίωση της **ανταγωνιστικότητας** των κλάδων αυτών.

- **Πέντε μεγάλες ομάδες προϊόντων** αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 60% της συνολικής αξίας της γεωργικής παραγωγής της χώρας (2018). Τα προϊόντα αυτά είναι τα φρούτα (αξία 2,2 δισ. ευρώ, +0,8% το 2018, σε σχέση με το 2017), τα λαχανικά (αξία 1,8 δισ. ευρώ, +3,1% το 2018, σε σχέση με το 2017), το ελαιόλαδο (αξία 0,9 δισ. ευρώ, -28,3% το 2018, σε σχέση με το 2017), οι βιομηχανικές καλλιέργειες (αξία 0,9 δισ. ευρώ, -1,6% το 2018, σε σχέση με το 2017) και τα δημητριακά (αξία 0,6 δισ. ευρώ, -11,6% το 2018, σε σχέση με το 2017). Οι **καλλιέργειες υπό κάλυψη** αποτελούν μικρό μέρος της παραγωγής, ενώ υστερούν σε παραγωγικότητα σε σχέση με τους ανταγωνιστές. Το στοιχείο αυτό, σε συνδυασμό με τη γενικότερη επικέντρωση των καλλιεργειών σε συγκεκριμένες ποικιλίες (π.χ. κυριαρχία ενός είδους στην παραγωγή επιτραπέζιων σταφυλιών) εντείνει την **εποχικότητα** των ελληνικών προϊόντων. Ωστόσο, παρατηρείται μια σταδιακή μεταστροφή τα τελευταία χρόνια σε ορισμένους κλάδους (π.χ. οινοπαραγωγή). Ορισμένες από τις μεγάλες διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής παραγωγής, όπως η νησιωτικότητα, το μικρό μέγεθος και ο οικογενειακός χαρακτήρας των εκμεταλλεύσεων, εκλαμβάνονται ως εν δυνάμει πλεονεκτήματα, στη βάση ενός διαφορετικού μοντέλου ανάπτυξης της ποιοτικής γεωργίας. Με 8% της συνολικής καλλιεργούμενης γης να υπόκειται σε **καθεστώς βιολογικής γεωργίας** το 2017, η χώρα υπερέχει του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (7%). Η κατοχύρωση των βιολογικών πρακτικών γίνεται με σχετικά σήματα ποιότητας και προέλευσης¹². Σε κάθε περίπτωση, η προσπάθεια αυτή αναβάθμισης της ελληνικής γεωργίας δεν είναι ανέφελη. Το διάστημα μεταξύ 2012-2017 οι εκτάσεις βιολογικής γεωργίας μειώθηκαν, παρά την ύπαρξη σχετικών ενισχύσεων¹³, καθώς η οικονομική συγκυρία δεν ευνοούσε τα ποιοτικότερα, αλλά ακριβότερα βιολογικά και λοιπά προϊόντα με σήματα ποιότητας και προέλευσης.
- Το σύνολο του **ζωικού κεφαλαίου** (βοοειδή, χοίροι, πρόβατα, αίγες, πτηνά) εκφρασμένο σε ζωικές μονάδες παρουσίασε μείωση 2,5% το 2018 σε σχέση με το 2017.¹⁴ Η εκτροφή **αιγοπροβάτων** συμβάλλει στο 45% της συνολικής ακαθάριστης αξίας της ζωικής παραγωγής και στο 15% της συνολικής αξίας της γεωργικής παραγωγής, ενώ, μαζί με τη μεταποίηση των προϊόντων της παρέχουν απασχόληση σε περισσότερα από 500.000 άτομα. Η **πτηνοτροφία** αποτελεί έναν ιδιαίτερα δυναμικό κλάδο της ζωικής παραγωγής διεθνώς και στη χώρα μας, εμφανίζοντας σημαντικές προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης. Η παραγωγή **γάλακτος** αυξήθηκε (+2,1%) σε 1,8 εκ. τόνους το 2018, αν και η πραγματική τιμή του γάλακτος μειώθηκε (-2,3%) από το επίπεδο το 2015.
- Το 62% της εγχώριας παραγωγής **αλιευτικών προϊόντων** προέρχεται από την υδατοκαλλιέργεια και μόλις το 38% από την αλιεία. Η συνολική παραγωγή **εκτρεφόμενων/καλλιεργούμενων ειδών υδατοκαλλιέργειας** παρουσίασε αύξηση κατά 2,8% το 2018 σε σχέση με το 2017, ενώ η συνολική αξία μείωση κατά 1,8%¹⁴. Τα κύρια είδη εκτροφής/καλλιέργειας είναι η τσιπούρα και το λαβράκι και τα όστρακα που αποτελούν το 84,5% και το 15,5% αντίστοιχα της συνολικής παραγωγής. Ειδικά στην τσιπούρα και το λαβράκι, η Ελλάδα είναι η μεγαλύτερη παραγωγός χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΘ ,

⁹ Ενδεικτικά, οι εκτάσεις με οπωροφόρα στο σύνολο της χώρας παρουσίασαν αύξηση σε όλα τα είδη δέντρων το 2017 συγκριτικά με το 2012, εκτός από τις ελιές. Ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων με οπωροφόρα στο σύνολο της χώρας παρουσίασε μείωση σε όλα τα είδη δένδρων το 2017 συγκριτικά με το 2012 (Βλ. Στατιστικά στοιχεία 2018, ΕΛΣΤΑΤ).

¹⁰ Μεταξύ των 1.000 σημαντικότερων επιχειρήσεων της χώρας από άποψη κύκλου εργασιών 115 επιχειρήσεις ανήκουν στον κλάδο της μεταποίησης τροφίμων και ποτών. Ο συνολικός κύκλος εργασιών τους το 2017 ανήλθε σε 7,85 δισ. ευρώ.

¹¹ Είναι χαρακτηριστικό του πόσο σημαντικό είναι το μέγεθος μιας επιχείρησης για την εισαγωγή καινοτομιών το γεγονός ότι στις επιχειρήσεις της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών της χώρας με δυναμικό άνω των 10 ατόμων, ένα σημαντικό ποσοστό (61,4%) δηλώνει ότι είναι καινοτόμα επιχείρηση (ΕΚΤ, <https://metrics.ekt.gr/datatables/221>).

¹² Βλ., <http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=10813341118016461445324>.

¹³ Βλ., <http://www.agrotikianaptixi.gr/el/content/organic>.

¹⁴ Στατιστικά στοιχεία 2018, ΕΛΣΤΑΤ.

2019). Τα ψάρια και τα αλιευτικά προϊόντα αποτελούν τον πρώτο εξαγωγικό κλάδο ζωικής παραγωγής της χώρας, με σημαντικές προοπτικές, καθώς η ζήτηση αυξάνεται παγκοσμίως. Αντίθετα, η συνολική ποσότητα **αλιευμάτων μέσης και παράκτιας αλιείας** μειώθηκε κατά 0,8%, ενώ η αξία τους αυξήθηκε κατά 2,9% το 2018 σε σύγκριση με το 2017.¹⁴ Η **απασχόληση** που δημιουργεί η αλιεία και η υδατοκαλλιέργεια, συνολικά, ανέρχεται σε ≈ 12.000 θέσεις άμεσης και έμμεσης εργασίας, κυρίως σε παράκτιες ή απομακρυσμένες περιοχές (2018). Στο γενικό σύνολο ο αριθμός των απασχολουμένων παρουσίασε μείωση 3,3% το 2018 σε σχέση με το 2017. Η μέση ετήσια απασχόληση στη μέση και την παράκτια αλιεία παρουσίασε μείωση 2,8% το 2018 σε σχέση με το 2017.

- Το **λιανεμπόριο τροφίμων** αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Είκοσι οκτώ εταιρείες υπεραγορών (supermarket) βρίσκονται στις 1.000 σημαντικότερες ελληνικές επιχειρήσεις από άποψη κύκλου εργασιών (8,54 δις. ευρώ το 2017) (Direction Business Network, 2017). Την περίοδο 2010-2018 και παρά την κρίση, το λιανεμπόριο τροφίμων παρουσίασε αύξηση της **απασχόλησης** κατά 12,3%, σε αντίθεση με το σύνολο του λιανικού εμπορίου, το οποίο παρουσίασε μείωση κατά -1,5% και συνολικά με την ελληνική οικονομία, η οποία παρουσίασε μείωση της απασχόλησης κατά -12,8%. Το 2018, το λιανεμπόριο τροφίμων αύξησε την απασχόληση του 1,4% σε σχέση με το 2017. Η αύξηση των μεριδίων αγοράς των υπεραγορών συνεπάγεται την εισαγωγή πολλών ξένων προϊόντων στο ράφι.
- Η **βιομηχανία τροφίμων και ποτών** αποτελεί σημαντικό κλάδο για την εθνική οικονομία, με δυνατότητες περαιτέρω εξέλιξης¹⁵. Οι εξαγωγές και μάλιστα σε προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, φαίνεται να αποτελούν μονόδρομο για τη μεγέθυνση του κλάδου. Το μέγεθος της εγχώριας αγοράς αγροδιατροφικών προϊόντων είναι μικρό, παρά την τάση για στροφή των Ελλήνων καταναλωτών στα εγχώρια (ντόπια) προϊόντα, ιδίως κατά την περίοδο της κρίσης. Την ίδια στιγμή η γεωγραφική θέση της χώρας προσφέρει τη δυνατότητα προσέγγισης πολλών ξένων αγορών. Οι εξαγωγές της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών⁷ συνεισέφεραν σε ποσοστό 16,2% στις ελληνικές εξαγωγές για το 2018, ενώ συγκριτικά με το 2017 παρουσίασαν αύξηση 1,7%. Οι εξαγωγές εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2018 αντιστοιχούν σε 78% του συνόλου, ενώ εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης μόλις σε 22%. Οι χώρες στις οποίες κατευθύνονται κυρίως οι εξαγωγές (2018) είναι η Γερμανία, Ιταλία, Ην. Βασίλειο, ΗΠΑ, Κύπρος, Βουλγαρία, Ολλανδία, Ρουμανία, Ισπανία, Γαλλία. Οι εξελίξεις με τη Ρωσία είχαν αρνητικό αντίκτυπο στον όγκο και την αξία των εξαγωγών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι διαρθρωτικές αδυναμίες του κλάδου παραμένουν, καθώς η τυποποιητική ικανότητα προϊόντων εξακολουθεί να είναι περιορισμένη και κρίσιμες υποδομές (διαμετακόμισης, κεντρικών αγορών, υπηρεσιών ψυχρής μεταφοράς και αποθήκευσης, κ.λπ.), που θα μπορούσαν να μειώσουν το κόστος των πρώτων υλών και των τελικών προϊόντων, εμφανίζονται να υστερούν, επιτείνοντας τις δυσχέρειες που προκύπτουν από παραμέτρους, όπως η νησιωτικότητα και η απομόνωση πολλών περιοχών. Επίσης, οι διασυνδέσεις ανάμεσα στην αγροδιατροφή και άλλες αλυσίδες (τουρισμός, καλλυντικά, φάρμακα, χημική βιομηχανία), που δυνητικά θα μπορούσαν να συμβάλλουν και αυτές στη διεύρυνση του κλάδου, δεν έχουν αξιοποιηθεί ικανοποιητικά.

Πέραν των ανωτέρω, ο αγροδιατροφικός τομέας έχει να αντιμετωπίσει τα πάγια προβλήματα που επηρεάζουν την ανάπτυξη όλων των κλάδων του ιδιωτικού τομέα, όπως η φορολογική αστάθεια, η γραφειοκρατία, η μεγάλη εξάρτηση από εισαγόμενες πρώτες ύλες, το αυξημένο ενεργειακό κόστος, κ.ο.κ.

¹⁵ Βλ., δηλώσεις Δρ. Κ. Μπαγινέτα, ΓΓ Αγροτικής Πολιτικής & Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων, Απρίλιος 2020, <https://www.mag24.gr/k-mpaginetas-to-mellon-tou-protogenous-tomea-meta-tin-krisi-kai-oi-vasikes-prokliseis/>.

3. E&A στον τομέα της Αγροδιατροφής

3.1. Επιδόσεις κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο

Η συμμετοχή της Ελλάδας στη θεματική «Επιστηστική ασφάλεια, βιώσιμη γεωργία και δασοκομία, θαλάσσια και ναυτιλιακή έρευνα, έρευνα εσωτερικών υδάτων και βιοοικονομία» του προγράμματος «Ορίζοντας 2020» ήταν σημαντική. Με βάση τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία¹⁶, η κοινοτική χρηματοδότηση της θεματικής στον άξονα «Κοινωνικές Προκλήσεις» ανήλθε σε 65,49 εκ. ευρώ (2019), επί συνόλου 507,97 εκ. ευρώ που έλαβε η χώρα μας¹⁷.

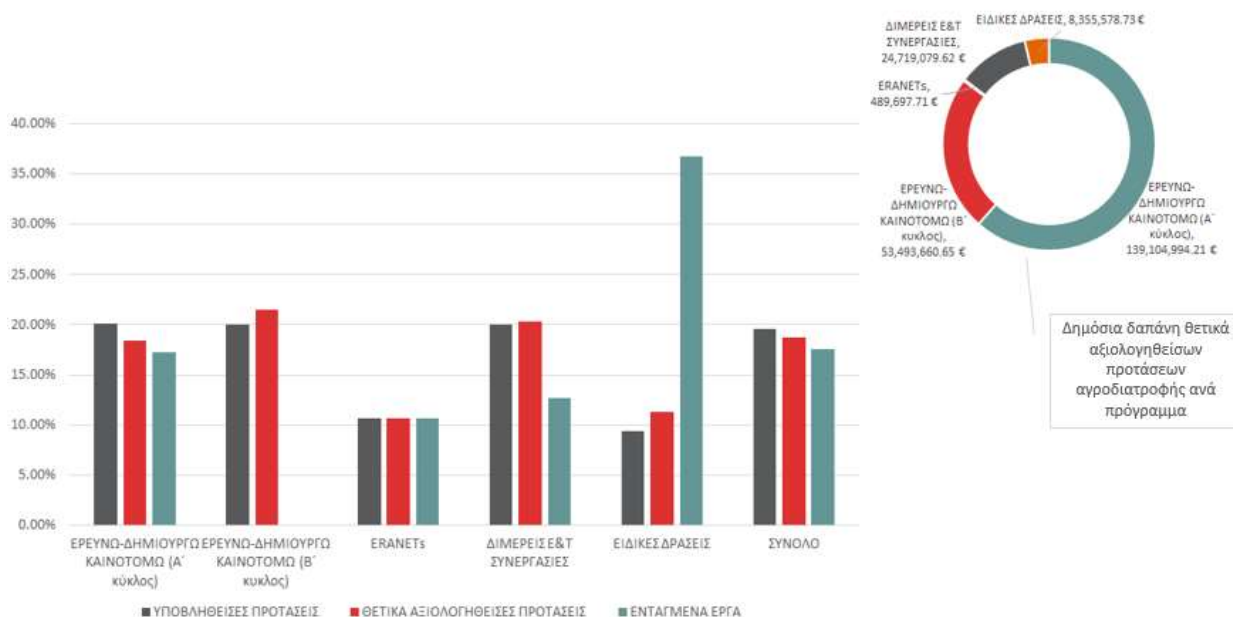
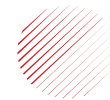

Διάγραμμα 3.1 Θεματική ανάλυση της κοινοτικής συνδρομής που έλαβε η Ελλάδα στον άξονα «Κοινωνικές Προκλήσεις», του προγράμματος «Ορίζοντας 2020» (2014 - 2019).

Πηγή: eCORDA/Αύγουστος 2019, επεξεργασία στοιχείων ΕΚΤ, στο https://www.ekt.gr/sites/ekt-site/files/magazine-files/kainotomia_116.pdf.

¹⁶ Βλ., https://www.ekt.gr/sites/ekt-site/files/magazine-files/kainotomia_116.pdf.

¹⁷ Για προγενέστερα, αλλά πιο αναλυτικά στοιχεία βλ., ΕΚΤ, https://metrics.ekt.gr/sites/metrics-ekt/files/ekdoseis-pdf/2019/EKT_Horizon2020_SocietalChallenges_2014-2017_el.pdf.

Διάγραμμα 3.2 Ποσοστό (%) δημόσιας δαπάνης υποβληθέντων προτάσεων, θετικά αξιολογηθείσων προτάσεων και ενταγμένων έργων του τομέα στο σύνολο των τομέων ανά πρόγραμμα της ΓΓΕΤ και συνολικά (Ανω δεξιά: Δημόσια δαπάνη θετικά αξιολογηθείσων προτάσεων του τομέα ανά πρόγραμμα) (31.12.2019).

Πηγή: ΓΓΕΤ και ίδια επεξεργασία.

Ειδικά όσον αφορά στο «**Ερευνώ – Δημιουργώ – Καινοτομώ**» (Α' και Β' κύκλος), που κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο αποτέλεσε την προμετωπίδα της χρηματοδότησης της ΕΤΑ και της σύνδεσής της με την επιχειρηματικότητα, στον Α' κύκλο, η δημόσια δαπάνη στον θεματικό τομέα «Αγροδιατροφή» αντιστοιχούσε στο 6% (46 εκ. ευρώ) της συνολικής δημόσιας χρηματοδότησης (280 εκ. ευρώ). Οι προτάσεις που υπεβλήθησαν και η αιτούμενη δαπάνη ήταν πολλαπλάσια των διαθέσιμων κονδυλίων, ήτοι ≈ 278 εκ. ευρώ. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΥΔΕ ΕΤΑΚ αύξησε το 2017 στον Α' κύκλο τη διαθέσιμη δημόσια δαπάνη του τομέα σε 75 εκ. ευρώ. Το ποσό αυτό αντιστοιχούσε στο 18% της συνολικής δημόσιας δαπάνης, καθώς η τελευταία αυξήθηκε σε 410 εκ. ευρώ, λόγω της αυξημένης ζήτησης και σε άλλους τομείς. Μαζί με τον Β' κύκλο, η συνολική διαθέσιμη δημόσια δαπάνη του τομέα ανήλθε το 2019 σε 98,4 εκ. ευρώ (18% της συνολικής δημόσιας δαπάνης), ενώ το σύνολο της δημόσιας δαπάνης της δράσης (Α' και Β' κύκλος) ανήλθε σε 542,5 εκ. ευρώ.

Ο πίνακας που ακολουθεί δίνει μια αναλυτικότερη εικόνα των υποβολών, των εγκρίσεων και των εντάξεων στο «Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ» (Α' και Β' κύκλος) στον τομέα «Αγροδιατροφή».

Πίνακας 3.1 Υποβολές, θετικά αξιολογηθείσες προτάσεις και εντάξεις στο «Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ» (Α' και Β' κύκλος) στον τομέα «Αγροδιατροφή» (31.12.2019).

	Αριθμός			Δημόσια Δαπάνη		
	Υποβολές	Θετικά αξιολογηθείσες προτάσεις	Εντάξεις	Υποβολές	Θετικά αξιολογηθείσες προτάσεις	Εντάξεις
Α' κύκλος (αγροδιατροφή)	457	226	106	≈ 278 εκ. ευρώ	$\approx 139,1$ εκ. ευρώ	$\approx 55,7$ εκ. ευρώ
Β' κύκλος (αγροδιατροφή)	611	119	1*	≈ 278 εκ. ευρώ	$\approx 53,5$ εκ. ευρώ	≈ 45 χιλ. ευρώ
Σύνολο Α'+Β'	1068	345	107*	≈ 645 εκ.	$\approx 192,6$ εκ.	$\approx 55,7$ εκ.

κύκλος (αγροδιατροφή)	Αριθμός			Δημόσια Δαπάνη		
				ευρώ	ευρώ	ευρώ
Γενικό Σύνολο Δράσης Α' κύκλος	2.426	685	576	≈ 1,387 δις. ευρώ	≈ 373 εκ. ευρώ	≈ 308,5 εκ. ευρώ
Γενικό Σύνολο Δράσης Β' κύκλος	2.912	521	εκκρεμούν	≈ 1,737 δις. ευρώ	≈ 249 εκ. ευρώ	εκκρεμούν

Πηγή: ΓΓΕΤ και ίδια επεξεργασία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις ακόλουθες οκτώ προτεραιότητες¹⁸ τρίτου επιπέδου δεν υποβλήθηκε καμία πρόταση κατά τους δύο κύκλους του «Ερευνά – Δημιουργώ – Καινοτομώ»:

- 3.5.2. Διερεύνηση του ρόλου της διατροφής κατά την εγκυμοσύνη και το θηλασμό. Ανάπτυξη διατροφικών συστάσεων και βελτιωμένων προϊόντων (η προτεραιότητα υπήρχε μόνο στον Α' Κύκλο του ΕΔΚ).
- 3.6.4. Ενεργός συσκευασία: αποτελεσματικότητα και ασφάλεια υλικών.
- 3.8.4. Συστήματα και τεχνολογίες για ορθολογική διαχείριση αποβλήτων και παραπροϊόντων σε όλα τα στάδια της αγροδιατροφικής αλυσίδας, και έξυπνα συστήματα ιχνηλασιμότητας.
- 3.9.2. Κλιματική αλλαγή. Επίδραση στους αλιευτικούς πόρους.
- 3.9.3. Θεμελιώδη ενδιαιτήματα θαλάσσιων βιολογικών πόρων.
- 3.9.8. Νέες μέθοδοι αντιμετώπισης παρασιτώσεων με ελαχιστοποίηση χρήσης χημικών σκευασμάτων.
- 3.9.10. Νέα υλικά για κλουβιά και δίχτυα.
- 3.9.11. Ανάπτυξη μεθόδων εξυγίανσης και απαλλαγής των μυδιών από ξενιστές.

Ακόμη, ιδιαίτερης αναφοράς χρήζουν οι «**Εμβληματικές Δράσεις**» στον τομέα της Αγροδιατροφής, που υλοποιούνται από το εθνικό σκέλος του ΠΔΕ της ΓΓΕΤ και οι οποίες είναι:

- Δημιουργία εθνικών ερευνητικών δικτύων στην αλυσίδα αξίας της «Ελιάς» (<https://dromoielias.gr/>).
- Δημιουργία εθνικών ερευνητικών δικτύων στην αλυσίδα αξίας του «Μελιού».
- Δημιουργία εθνικών ερευνητικών δικτύων στην αλυσίδα αξίας του «Αμπελιού».
- Δημιουργία εθνικών ερευνητικών δικτύων στην αλυσίδα αξίας της «Κτηνοτροφίας».
- Δράση για την Έρευνα στον Αγροδιατροφικό Τομέα της Κρήτης.
- Δράση στην Αγροδιατροφή των νήσων της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

Επίσης, σημαντικό εργαλείο για την υποστήριξη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας και τη μείωση του χάσματος με την Ευρώπη στη χρηματοδότηση επιχειρηματικού κινδύνου (venture capitals) αποτελεί το νεοσύστατο Ταμείο Επιχειρηματικών Συμμετοχών **EquiFund** και ιδιαίτερα το Παράθυρο Καινοτομίας που υποστηρίζει την ίδρυση καινοτόμων επιχειρήσεων για την εμπορική αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Τέλος, κρίνεται χρήσιμο να αναφερθεί ότι, στο πλαίσιο του **Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 - 2020 (ΠΑΑ)**, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων την περίοδο 2014 – 2020 προώθησε την παλέτα μέτρων «Σχέδια βελτίωσης», «Μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων», «Νέοι αγρότες», «Υποδομές για την ανάπτυξη και προσαρμογή της γεωργίας», «Γεωργο-περιβαλλοντικές ενισχύσεις», «Δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης», «Συμβουλευτικές υπηρεσίες διαχείρισης γεωργικής εκμετάλλευσης», «Συστήματα ποιότητας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων», προκειμένου να ενισχυθεί, εν γένει, ο τομέας της αγροδιατροφής στην Ελλάδα¹⁹. Ειδικά όσον αφορά στην προώθηση της καινοτομίας και τη

¹⁸ Το λεκτικό των προτεραιοτήτων είναι σύμφωνα με τον Β' κύκλο.

¹⁹ Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο, ΠΑΑ 2014 – 2020, <https://ead.gr/information/paa-2014-2020/>.

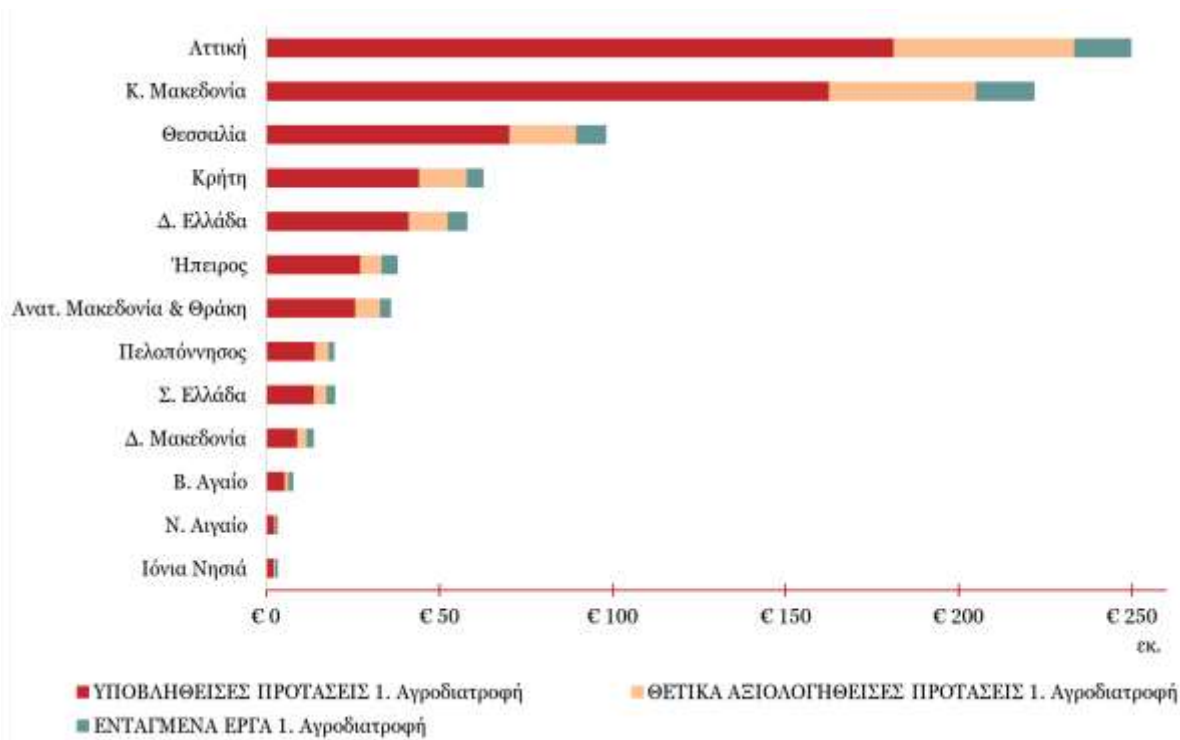
μεταφορά γνώσεων τα πλέον συναφή μέτρα του ΠΑΑ 2014-2020 είναι οι «Δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης», οι «Συμβουλευτικές υπηρεσίες» και η «Συνεργασία». Η ενεργοποίηση και η απορρόφηση του ΠΑΑ συνολικά ανέρχεται σε 98% και 51,81% (στοιχεία 21.04.2020)²⁰, που θεωρείται ικανοποιητική σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.2. Περιφερειακή διάσταση της E&A στην Αγροδιατροφή

Ενδεχομένως, την καλύτερη και αναλυτικότερη εικόνα αναφορικά με την περιφερειακή διάσταση της E&A στην «Αγροδιατροφή» παρέχουν τα στοιχεία της ΓΓΕΤ, που αφορούν στις προσκλήσεις που διαχειρίζεται η ίδια και εμπíπτουν στην επενδυτική προτεραιότητα 1b²¹. Τα στοιχεία αυτά αφορούν στη δημόσια δαπάνη που σχετίζεται με τις υποβληθείσες προτάσεις, τις θετικά αξιολογηθείσες προτάσεις και τα ενταγμένα έργα. Το ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζει τη δημόσια δαπάνη των υποβληθείσων προτάσεων και των θετικά αξιολογηθείσων προτάσεων για τον τομέα της Αγροδιατροφής στην επενδυτική προτεραιότητα 1b. Όπως προκύπτει, η Κεντρική Μακεδονία, η Αττική, η Θεσσαλία, η Κρήτη και η Δυτική Ελλάδα είναι οι Περιφέρειες που συγκεντρώνουν το σημαντικότερο μερίδιο της δημόσιας δαπάνης στον τομέα της Αγροδιατροφής, γεγονός που έχει να κάνει με την ύπαρξη περιφερειακών εξειδικεύσεων, αλλά και συναφών ΑΕΙ και ινστιτούτων. Ειδικά στην περίπτωση της Κεντρικής Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, η σχετική (ως ποσοστό %) δημόσια δαπάνη σε επίπεδο προτάσεων που υποβλήθηκαν στον τομέα της Αγροδιατροφής είναι υψηλότερη από τη σχετική δημόσια δαπάνη των περιφερειών αυτών στο σύνολο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει ότι αν προβούμε σε μία σχετικοποίηση των αποτελεσμάτων (π.χ. διαιρώντας με τον αριθμό των κατοίκων της κάθε Περιφέρειας), τότε προκύπτει ότι η ερευνητική δραστηριότητα στον τομέα είναι σημαντική πρωτίστως στη Θεσσαλία, ακολούθως στην Κεντρική Μακεδονία, έπειτα στην Κρήτη, την Ήπειρο και τέλος στη Δυτική Ελλάδα.

²⁰ Πίνακας Ελέγχου (Dashboard) του Ελληνικού Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020, [ΥΠΑΑΤ/ΕΥΔ ΠΑΑ 2014-2020](http://data.agrotikianaptixi.gr/index.html) <http://data.agrotikianaptixi.gr/index.html>.

²¹ Επενδυτική προτεραιότητα 1b: Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην έρευνα και καινοτομία, ανάπτυξη δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξη της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, δοκιμαστικών δράσεων, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής, ειδικά σε βασικές τεχνολογίες, και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής.

Διάγραμμα 3.3 Επενδυτική προτεραιότητα 1b - Δημόσια δαπάνη των υποβληθεισών προτάσεων και θετικά αξιολογηθείσων προτάσεων για τον τομέα της Αγροδιατροφής (31.12.2019).

Πηγή: ΓΓΕΤ και ίδια επεξεργασία.

Όσον αφορά στις προσκλήσεις που διαχειρίζεται η ΓΓΕΤ και εμπíπτουν στην επενδυτική προτεραιότητα 1a²², δεν υπάρχει διάκριση κατά τομέα προτεραιότητας. Σε επίπεδο Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, η εικόνα είναι πιο συγκεκριμένη, κυρίως γιατί οι τομείς προτεραιότητας δύνανται να διαφέρουν, καθώς και επειδή οι περιφέρειες ενίστε συμπεριλαμβάνουν στη RIS3 και άλλους θεματικούς στόχους, πέραν του Θεματικού Στόχου 1. Το αποτέλεσμα είναι ότι συναντάει κανείς παρεμφερείς δράσεις σε διαφορετικούς θεματικούς στόχους.

3.3. Ερευνητικά ινστιτούτα και φορείς

Οι σημαντικότεροι ερευνητικοί φορείς στον αγροδιατροφικό τομέα στην Ελλάδα²³ είναι τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και τα Ερευνητικά Κέντρα – Ινστιτούτα, που διαθέτουν. Ακόμη, σε εθνικό επίπεδο, σημαντικοί οργανισμοί που διεξάγουν έρευνα στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα είναι το ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ που υπάγεται στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, το Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ), ο Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (ΕΦΕΤ), το Εθνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ), το Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο Μπενάκη, το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων (CIHEAM-IAMC), κόμβοι καινοτομίας (π.χ. Οργανισμός Ανάπτυξης Καρδίτσας - ΑΝ.ΚΑ, AGROECOPOLIS, κ.ά.), αγροδιατροφικά δίκτυα (π.χ. Ελληνικό Δίκτυο Αγρο-Οικολογίας, Κυριαρχίας Τροφίμων και Πρόσβασης στη Γη), η τεχνολογική πλατφόρμα «FOOD FOR LIFE» του Συνδέσμου

²² Επενδυτική προτεραιότητα 1a: Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της προαγωγής των κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος.

²³ Εξαιρούνται οι φορείς που σχετίζονται με την ενέργεια και την φαρμακευτική, οι οποίοι εξετάζονται στο πλαίσιο άλλων θεματικών.

Ελληνικών Βιομηχανιών Τροφίμων και υποδομές ανοικτής πρόσβασης (π.χ. OPENSREEN-GR κ.ά.), κ.λπ. Η έρευνα που διεξάγεται από τον ιδιωτικό τομέα είναι περιορισμένη²⁴.

Η έρευνα που διεξάγεται θεωρείται υψηλού επιπέδου και καλύπτει μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων, όπως η βελτίωση της υγιεινής, ασφάλειας και ιχνηλασιμότητας των τροφίμων, η αξιοποίηση αγροτικών παραπροϊόντων και υποπροϊόντων, η παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, η μείωση του περιβαλλοντικού και ενεργειακού αποτυπώματος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων, η αξιοποίηση εγχώριων προϊόντων ως πρώτων υλών, κ.ά. Μεταξύ των σημαντικότερων αδυναμιών του εγχώριου ερευνητικού οικοσυστήματος (κατ' επέκταση και της εγχώριας έρευνας) είναι ο κατακερματισμός του (fragmentation) (EU SCAR AKIS, 2019). Ιδίως σε κρίσιμους τομείς, όπου η χώρα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, όπως για παράδειγμα η αξιοποίηση της βιοποικιλότητας και η υδατοκαλλιέργεια²⁵. Επίσης, αδυναμία αποτελεί το χάσμα ανάμεσα στην έρευνα και την πρακτική εφαρμογή. Οι θετικές επιπτώσεις της εφαρμογής του μοντέλου των Συστημάτων Γεωργικής Γνώσης και Καινοτομίας (AKIS – Agricultural Knowledge & Innovation Systems)²⁶ υπήρξαν περιορισμένες για τη χώρα (EU SCAR AKIS, 2019).

²⁴ Βλ., ΕΚΤ, Δαπάνες Ε&Α στον τομέα των επιχειρήσεων (BES) ανά επιστημονικό πεδίο (σε εκατ. ευρώ), <https://metrics.ekt.gr/datatables/178>.

²⁵ Βλ., <http://www.gsrt.gr/Financing/Files/ProPeFiles19/Parartima2>.

²⁶ Βλ., <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/publications/eip-agri-brochure-agricultural-knowledge-and>.

4. Επικαιροποίηση SWOT ανάλυσης του τομέα της αγροδιατροφής\

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η ανάλυση των δυνατών σημείων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών του αγροδιατροφικού τομέα. Η ανάλυση επικαιροποιεί τα σημεία της ανάλυσης της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις, ενώ συγχωνεύει και αναδιατάσσει ορισμένα από τα σημεία της προγενέστερης ανάλυσης χάριν διευκόλυνσης του αναγνώστη.

Δυνατά σημεία	Αδυναμίες
<ul style="list-style-type: none"> • Η χώρα διαθέτει ιδιαίτερα πλούσια βιοποικιλότητα. • Η μακρά αγροτική παράδοση και οι κλιματολογικές - εδαφολογικές συνθήκες προσδίδουν ιδιαίτερα και μοναδικά χαρακτηριστικά στα προϊόντα του πρωτογενή τομέα (π.χ. γηγενείς ποικιλίες αμπελιού, προϊόντα με ιδιαίτερα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά, υψηλής θρεπτικής αξίας, κ.λπ.). • Η αγροτική παραγωγή, η κτηνοτροφία και η μεταποίηση τροφίμων και ποτών συμβάλουν σημαντικά στο ΑΕΠ και την απασχόληση σε επίπεδο χώρας. • Η αξιοποίηση σύγχρονων καλλιεργητικών και μεταποιητικών τεχνικών είναι ευρέως διαδεδομένη. • Η σταδιακή ανάγνωση των μεγάλων διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής παραγωγής, όπως η νησιωτικότητα, το μικρό μέγεθος και ο οικογενειακός χαρακτήρας των εκμεταλλεύσεων, ως εν δυνάμει πλεονεκτήματα, ακολουθώντας ένα διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης της ποιοτικής γεωργίας. • Σημαντικό ποσοστό των εκτάσεων καλλιεργούνται σύμφωνα με τις αρχές της βιολογικής γεωργίας ή/ και της ολοκληρωμένης διαχείρισης των καλλιεργειών, οι βιολογικές πρακτικές κατοχυρώνονται με σχετικά σήματα ποιότητας και προέλευσης και προβλέπονται σχετικές ενισχύσεις για τη μετατροπή των καλλιεργειών σε βιολογικές. • Η διάδοση της τάσης για στροφή των Ελλήνων καταναλωτών στα εγχώρια (ντόπια) προϊόντα. • Η γεωγραφική θέση της χώρας και ιδιαίτερα η δυνατότητα προσέγγισης πολλών αγορών. • Η διεξαγωγή έρευνας σε μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων (βελτίωση της υγιεινής, ασφάλειας και ιχνηλασιμότητας των τροφίμων, αξιοποίηση αγροτικών παραπροϊόντων και υποπροϊόντων, παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, μείωση του περιβαλλοντικού και ενεργειακού αποτυπώματος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων, η αξιοποίηση εγχώριων προϊόντων ως πρώτων υλών, κ.ο.κ.). • Η δεσπόζουσα θέση ορισμένων προϊόντων στις διεθνείς αγορές (ελιές, γιασούρτι, μέλι, προϊόντα υδατοκαλλιέργειας, κ.ά.). • Η ύπαρξη σημαντικού παραγωγικού δυναμικού και ορισμένων ισχυρών brand names μεγάλων εταιρειών στη μεταποίηση. 	<ul style="list-style-type: none"> • Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού οικογενειακών γεωργικών εκμεταλλεύσεων μικρής κλίμακας που διαθέτουν χαμηλό επίπεδο οργάνωσης και επιχειρηματικότητας και μικρό ενδιαφέρον για τις νέες τεχνολογίες. • Ο κατακερματισμός του κλάδου της μεταποίησης, λόγω μεγάλου αριθμού πολύ μικρών παραγωγικών επιχειρήσεων, με προσωπικό λιγότερο των 10 ατόμων και συχνά οικογενειακή νοοτροπία. • Η έλλειψη συλλογικού πνεύματος και κοινών δράσεων παραγωγής και διάθεσης των ελληνικών προϊόντων (εν αντιθέσει με άλλες μεσογειακές χώρες). • Η ύπαρξη αντικειμενικών αδυναμιών (π.χ. νησιωτικότητα, ορεινοί όγκοι, μικρές καλλιεργήσιμες εκτάσεις), που συνεπάγονται αυξημένο κόστος παραγωγής. • Η υστέρηση κρίσιμων υποδομών (διαμετακόμισης, κεντρικών αγορών, υπηρεσιών ψυχρής μεταφοράς και αποθήκευσης, κ.λπ.), που θα μπορούσαν να μειώσουν το κόστος των πρώτων υλών και των τελικών προϊόντων και να αμβλύνουν το αυξημένο κόστος λόγω αντικειμενικών αδυναμιών. • Η γήρανση του πληθυσμού, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και η έλλειψη επιχειρηματικού και καινοτομικού πνεύματος. • Το μικρό μέγεθος της εγχώριας αγοράς. • Η εποχικότητα της παραγωγής προϊόντων, απόρροια του ότι οι καλλιέργειες υπό κάλυψη αποτελούν μικρό μέρος της παραγωγής, καθώς και της επικέντρωσης σε συγκεκριμένες ποικιλίες. • Η έλλειψη στίγματος των ελληνικών προϊόντων, καθώς δεν είναι αναγνωρισμένα ούτε ως τα καλύτερα, αλλά ούτε ως τα φθηνότερα. • Η περιορισμένη τυποποιητική ικανότητα προϊόντων συνεπάγεται ασθενείς διασυνδέσεις ανάμεσα στους κρίκους τη αγροτικής παραγωγής και της μεταποίησης των τροφίμων, καθώς ένα μικρό μόνο μέρος της παραγωγής μεταποιείται. • Οι διασυνδέσεις ανάμεσα στην αγροδιατροφή και άλλες αλυσίδες (τουρισμός, καλλυντικά, φάρμακα, χημική βιομηχανία) δεν έχουν

	<p>αξιοποιηθεί ικανοποιητικά.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο κατακερματισμός της έρευνας σε κρίσιμους τομείς, όπου η χώρα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, όπως η αξιοποίηση της βιοποικιλότητας και η υδατοκαλλιέργεια. • Η περιορισμένη συμμετοχή των ιδιωτών στην έρευνα. • Οι χαμηλές επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη καινοτομιών σε τομείς ενδιαφέροντος (π.χ. οινοπαραγωγή), συγκριτικά με άλλες ανταγωνίστριες χώρες (Ισπανία, Ιταλία, κ.ά.).
Ευκαιρίες	Απειλές
<ul style="list-style-type: none"> • Η διεθνής αναγνωρισιμότητα της μεσογειακής διατροφής ως υγιεινής διατροφής και η σύνδεσή της με συγκεκριμένα προϊόντα και περιοχές. • Το αυξανόμενο ενδιαφέρον των καταναλωτών σε διεθνές επίπεδο για τρόφιμα υγιεινά και ειδικής ποιότητας (προϊόντα της μεσογειακής διατροφής, τρόφιμα παραδοσιακά που μπορούν να προωθούνται ως Gourmet, υγιεινότερα είδη κρέατος με λιγότερα λιπαρά, βιολογικά προϊόντα, ΠΟΠ, ΠΓΕ). • Η ενίσχυση του ενδιαφέροντος για θέματα υγείας, ιδίως στη μετά- COVID-19 εποχή και η ανάδειξη της διατροφής ως σημαντικής παραμέτρου της υγείας του ατόμου. • Η επιστροφή πληθυσμού με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο στην ύπαιθρο και την αγροτική παραγωγή. • Η διασύνδεση της αλυσίδας αξίας της αγροδιατροφής με άλλες αλυσίδες (τουρισμός, φαρμακευτική βιομηχανία, καλλυντικά, χημική βιομηχανία), προσφέροντας τους πρώτες ύλες ή απορροφώντας τα προϊόντα τους (χημική βιομηχανία, μηχανήματα) δημιουργεί σημαντικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. • Οι επιστημονικές εξελίξεις στους τομείς της πληροφορικής, της βιοτεχνολογίας και γονιδιοματικής που μπορούν να αξιοποιηθούν για την αύξηση της παραγωγικότητας, την τεκμηρίωση των ευεργετικών επιδράσεων τροφίμων στην υγεία, καθώς και για την ανάδειξη νέων βιοενεργών συστατικών. • Οι διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις της παγκόσμιας αγοράς για αλιευτικά προϊόντα, τα οποία μπορούν να καλυφθούν μόνο από προϊόντα υδατοκαλλιέργειας (η υδατοκαλλιέργεια είναι ο ταχύτερα αναπτυσσόμενος κλάδος της πρωτογενούς παραγωγής σε παγκόσμιο επίπεδο). • Η έμφαση της Νέας Πράσινης Συμφωνίας στην 	<ul style="list-style-type: none"> • Η γεωργία είναι ταυτόχρονα και αιτία και θύμα της ρύπανσης και της κλιματικής αλλαγής. Συμβάλλει σημαντικά στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, την αποδάσωση και την απώλεια της βιοποικιλότητας. Παράλληλα, η ρύπανση και η κλιματική αλλαγή αποτελεί μείζονα πρόκληση για τους παραγωγούς τροφίμων που αντιμετωπίζουν την αστάθεια των τιμών των καλλιεργειών και το μειωμένο εργατικό δυναμικό. Οι χώρες που δεν θα μπορέσουν να μετεξελιχθούν την παραγωγή τους σε ένα πιο αειφορικό μοντέλο θα πληγούν περισσότερο, ενώ θα αντιμετωπίζουν και διαρκώς αυξανόμενους περιορισμούς. • Η αύξηση των περιορισμών στις ελεύθερες διεθνείς συναλλαγές προϊόντων και υπηρεσιών. • Η σταθεροποίηση της μεταστροφής των αγοραστών προς τρόφιμα μακράς διάρκειας ή/και χαμηλότερου κόστους, ως απόρροια της επιδημικής έξαρσης της νόσου COVID-19 και της αποσταθεροποίησης της παγκόσμιας οικονομίας. • Ο εντεινόμενος ανταγωνισμός από άλλες χώρες του Νότου, τις γείτονες χώρες, αλλά και αναδυόμενες οικονομίες. • Η αύξηση των μεριδίων αγοράς των υπεραγορών (super markets) και κατά συνέπεια η εισαγωγή πολλών ξένων προϊόντων στο ράφι. • Η περαιτέρω μείωση του ενδιαφέροντος των επιχειρήσεων για έρευνα και συνεργασία με ερευνητικούς φορείς /φορείς παραγωγής γνώσης, λόγω της διαφαινόμενης ύφεσης. • Οι πάγιες διαρθρωτικές αδυναμίες που αποτελούν τροχοπέδη για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα (π.χ. φορολογική αστάθεια, η

<p>προώθηση ενός αειφορικού μοντέλου ανάπτυξης.</p> <ul style="list-style-type: none">• Οι σημαντικές και επαναλαμβανόμενες χρηματοδοτήσεις από το ΠΑΑ, το ΕΣΠΑ και άλλες χρηματοδοτικές πηγές (π.χ. Ορίζοντας Ευρώπη).• Η λήψη αντικυκλικών μέτρων (π.χ. χρηματοδότηση από ΕΤΕπ, ελληνικές και ξένες τράπεζες), λόγω της διαφαινόμενης ύφεσης.	<p>γραφειοκρατία, η μεγάλη εξάρτηση από εισαγόμενες πρώτες ύλες, το αυξημένο ενεργειακό κόστος, κ.ά.).</p>
--	--

Βιβλιογραφία

Direction Business Network. (2017). *Οι Ισχυροί της Ελληνικής Οικονομίας*.

EU SCAR AKIS. (2019). *Preparing for Future AKIS in Europe*. European Commission, Brussels. Ανάκτηση από https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/report-preparing-for-future-akis-in-europe_en.pdf

VVA. (05.11.2019). Megatrends in the agri-food sector : global overview and possible policy response from an EU perspective. Ανάκτηση από https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/188455/Pt7%20_Megatrends_PPT_EN-original.pdf

World Bank. (2020). *Agriculture and Food Outlook*. Ανάκτηση από <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/overview#1>

ΣΕΘ . (2019). *Ελληνική Υδατοκαλλιέργεια*.